

The Lived Experience of Sistan and Baluchistan Province's Police Commanders in Ethnic Integration

Javad Monazamitabar

*Associate Professor of
Social Sciences, Amin
University, Tehran, Iran.
javadmonazamitabar@gmail.com

Alireza Monazamitabar

MA in Sociology, Amin
University, Tehran, Iran.
alirezamonazamisoft@gmail.com

Received: 2024/10/16

Accepted: 2025/02/03

DOI:

10.22034/jpcs.2025.1279770.1336

ABSTRACT

One of the challenges of Sistan and Baluchistan Province is the presence of ethnic conflicts and the separatist activities of some terrorist groups as an opportunity to raise ethnic demands, especially among the extremists of the Baluch people, who seek to create diverse and numerous challenges and make this border province unsafe. In order to achieve a scientific, convincing and effective mechanism, we have tried to identify the ethnic convergence factors in Sistan and Baluchistan Province, using the lived experience of police commanders. The research, in terms of purpose is practical and methodologically, is a qualitative research based on thematic analysis with a phenomenological approach. The statistical population include commanders and senior police managers of the province, who were 14 people and interviewed using the purposeful sampling method until theoretical saturation was reached. The data collection method was semi-structured interview and thematic analysis technique was used to analyze the data obtained from the interviews. The findings of the research indicated that the converging factors consisted of 73 basic themes, from which 42 organizing themes were extracted. These converging themes and elements were formulated in different economic, socio-cultural and political fields. In this regard, economic factors accounted for 12 themes, political factors for 9 themes and cultural-social factors for 21 themes. Based on the opinion of the experts, it can be concluded that the most proposals for deepening ethnic integration at the level of Sistan and Baluchistan province are in the field of cultural and social activities, but economic and political factors should not be ignored.

Keywords: Ethnic Integration, Lived Experience, Police Commanders, Sistan and Baluchistan, Social Security.

► **Citation (Vancouver):** Monazamitabar J, Monazamitabar A. The Lived Experience of Sistan and Baluchistan Province's Police Commanders in Ethnic Integration. *Police Cultural Studies*, 2025; 11(4): 43-56.

► **Citation (APA):** Monazamitabar, J., Monazamitabar, A. (2025) The Lived Experience of Sistan and Baluchistan Province's Police Commanders in Ethnic Integration. *Police Cultural Studies*, 11(4), 43-56.

تجربه زیسته فرماندهان انتظامی استان سیستان و بلوچستان در همگرایی قومی

چکیده

یکی از چالش‌های استان سیستان و بلوچستان، وجود تعارضات قومی و فعالیت‌های تجزیه‌طلبانه برخی گروهک‌های تروریستی از روزه مطرحد کردن مطالبات قومی، به‌ویژه در بین تندروهای قوم بلوچ است که با واگرایی در پی ایجاد چالش‌های متنوع و متکثر و ناامن‌سازی این استان مرزی هستند. به‌منظور دستیابی به سازوکاری علمی، متقن و اثربخش کوشیده‌ایم تا از تجربه زیسته فرماندهان انتظامی، عوامل همگراساز قومی در استان سیستان و بلوچستان را شناسایی کنیم. این پژوهش، از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش‌شناختی، کیفی مبتنی بر تحلیل مضمون با رویکرد پدیدارشناختی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل فرماندهان و مدیران ارشد انتظامی استان بود که با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری با ۱۴ نفر مصاحبه شد. روش گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود و به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها از فن تحلیل موضوعی استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که عوامل همگراساز مشتمل بر ۷۳ مضمون پایه‌ای است که از آن‌ها ۴۲ مضمون سازمان‌دهنده استخراج شد. این مضامین و عناصر همگراساز در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و سیاسی صورت‌بندی شدند. در این راستا عوامل اقتصادی ۱۲ مضمون، عوامل سیاسی ۹ مضمون و عوامل فرهنگی-اجتماعی ۲۱ مضمون را به خود اختصاص دادند. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که بیشترین گزاره‌ها در تعمیق همگرایی قومی در سطح استان سیستان و بلوچستان، در حوزه فعالیت‌های فرهنگی-اجتماعی است، اما نباید از عوامل اقتصادی و سیاسی غافل بود.

کلیدواژه‌ها: همگرایی قومی، تجربه زیسته، فرماندهان انتظامی، سیستان و بلوچستان، امنیت اجتماعی.

جواد منظمی تبار

* دانشیار علوم اجتماعی، دانشگاه

امین، تهران، ایران.

javadmonazamitabar@gmail.com

(نویسنده مسئول)

علیرضا منظمی تبار

کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه

امین، تهران، ایران.

alirezamonazamisoft@gmail.com

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۵۶-۴۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۵

شناسه دیجیتال (DOI):

10.22034/jpcs.2025.1279770.1336

◀ استناد (ونکوور): منظمی تبار ج، منظمی تبار ع ر. تجربه زیسته فرماندهان انتظامی استان سیستان و بلوچستان در همگرایی قومی. مطالعات فرهنگی پلیس، ۱۴۰۳؛ ۱۱(۴): ۵۶-۴۳.

◀ استناد (APA): منظمی تبار ج، منظمی تبار ع ر. (۱۴۰۳). تجربه زیسته فرماندهان انتظامی استان سیستان و بلوچستان در همگرایی قومی. مطالعات فرهنگی پلیس، ۱۱(۴)، ۵۶-۴۳.

به دنبال شکل‌گیری دولت‌های مدرن با چارچوب سرزمینی مشخص و ضرورت اعمال قدرت و حاکمیت بر تمامیت سرزمینی و از میان برداشتن زمینه‌های ممکن هرگونه عامل تهدیدکننده همگرایی ملی و انسجام اجتماعی، اکثر دولت‌ها با تلقی تهدیدکنندگی تنوع قومی به صورت آگاهانه و کارگزارانه سعی بر این داشته‌اند که با محوریت‌بخشیدن به قومیت، فرهنگ و زبان یک قوم، به همسان فرهنگی مطابق با الزامات سیاسی، اداری و امنیتی خود بپردازند. با این حال، همین سیاست آگاهانه دولت‌ها با مقاومت آگاهانه از طرف جامعه روبه‌رو بوده است و خودآگاهی و هویت‌یابی قومی- فرهنگی به تبع آن رشد یافته است. بر همین اساس، می‌توان اظهار داشت که پروژه ملت‌سازی بر پایه همانندسازی، خود به شکل‌گیری ملی‌گرایی قومی و قوم‌گرایی انجامیده است (ابراهامیان^۱، ۲۰۱۶: ۲۰۷).

در این میان، اساس و ادعای تبعیض نسبت به هویت فرهنگی، مذهبی و زبانی در مقایسه با احساس نابرابری منطقه‌ای، سیاسی و اقتصادی، از نقش برجسته‌تری برخوردار بوده است. بر این اساس، جریان‌ات هویت‌طلب قومی به‌ویژه در دهه اخیر که خود را در قالب جنبش‌های نوین اجتماعی قومی نشان می‌دهند، اولویت اصلی و دستور کار خود را فرهنگ و حفظ هویت فرهنگی قرار داده و خواست‌های منطقه‌ای، محلی و اقتصادی را در ردیف بعدی اهمیت قرار می‌دهند (اسمیت، ۱۴۰۲: ۴۸).

برخی از صاحب‌نظران اعتقاد دارند که جنبش‌های نوین هویت‌طلبی قومی، از دایمل سیاسی نسبت به سرزمین، جغرافیا و اصالت تاریخی دست کشیده و در مقابل، بر تفاوت هویت فرهنگی و ضرورت حفظ این تفاوت پافشاری می‌کنند (حافظ‌نیا، ۱۴۰۱: ۲۲۲). یکپارچگی ملی بیشتر دولت - ملت متأثر از دو نیروی مخالف جانب مرکز یا همگرا و نیروی گریز از مرکز یا واگراست. از دیدگاه جغرافیای سیاسی، سه عامل مهم یکپارچگی در یک کشور عبارتند از: ۱- پیوستگی فرهنگی آن‌ها، ۲- میزان

تأثیرپذیری آن دولت از ناحیه‌گرایی سیاسی و ۳- وجود یا عدم وجود علل وجودی و هویت ملی مشخص که مورد قبول کلیه شهروندان باشد (دریسدل و بلاک^۲، ۲۰۱۹: ۱۹۸). از سوی دیگر، پیوستگی فرهنگی و حتی ناحیه‌گرایی سیاسی ملت‌ها متأثر از هفت شاخص است: زبان، مذهب، نژاد و قومیت، توسعه متوازن یا نامتوازن منطقه‌ای، میزان مشارکت گروه‌های جمعیتی در مدیریت سیاسی منطقه‌ای و ملی، ساختار اجتماعی قومی و میزان پشتیبانی بین‌المللی از نیروی واگرا. اما، ریشه اکثر واگرایی‌ها محرومیت نسبی است که باعث ایجاد نارضایتی در افراد می‌گردد و نارضایتی محرکی کلی برای اقدام علیه منبع محرومیت است. به نظر می‌رسد که واگرایی عاملی است برای پناه‌بردن به یک عامل قدرت فرامرزی در راستای تولید اقتدار و ضربه‌زدن به منبع محرومیت (اعظمی و حیدری، ۱۳۹۴: ۸۲).

ایران کشوری چندقومیتی و چندفرهنگی محسوب می‌شود و در آن اقوام مختلف با فرهنگ و زبان‌های گوناگون زندگی می‌کنند. چندقومیتی و چندفرهنگی بودن ضمن فراهم‌نمودن فرصت برای ایران، همیشه خطر تجزیه و واگرایی سرزمینی را نیز برای حاکمیت به‌همراه داشته است. در حاشیه قرارگرفتن اقوام، ضمن افزایش گریز از مرکز امکان تبادل با کشورهای همسایه، دشمنان بیرونی را فراهم می‌کند و این موضوع در شکاف قومیتی همیشه مورد سوء استفاده قدرت‌های خارجی قرار گرفته است (صدقی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۴۱).

قومیت‌ها در مقاطع تاریخی مختلف مشکلات بزرگی را پیش روی امنیت ملی و یکپارچگی کشور ایجاد کرده‌اند و پیامدهای انتظامی و امنیتی زیادی را در حوزه‌های مختلف امنیت ملی و اجتماعی (امنیت اقتصادی، امنیت روانی، امنیت سیاسی و امنیت نظامی) به‌همراه داشته است. گاه، این معضلات ناشی از شکاف قومیتی و گاه، برگرفته از شکاف مذهبی بوده است که در دوران قبل و پس از انقلاب اسلامی شاهد آن بوده‌ایم (اعظمی و حیدری، ۱۳۹۴: ۱۶).

همجواری و داشتن مراودات قومی- مذهبی مردم نوار مرزی استان سیستان و بلوچستان با استان‌های آن سوی مرز، در کنار حضور و فعالیت گروه‌هایی همچون طالبان، القاعده، نیروهای اشغالگر آمریکایی (در گذشته) و ... باعث آن شده است تا شاهد رویش و پیدایش گروهک‌های شرور و معاندی همچون گروهک جندالله، جیش‌العدل و ... در سطح منطقه باشیم که بخش اعظم ناامنی و ناآرامی را در استان فراهم کرده است (حشمتی‌جدید و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴۳). همچنین، منطقه خاورمیانه که ایران در آن واقع شده است به دلیل موزاییکی بودن آن از جهت نژادی و مذهبی، از دیرباز شاهد بحران‌های متعددی بوده است. تحولات اخیر منطقه، به‌ویژه در کشورهای سوریه، یمن و برگزاری همه‌پرسی استقلال در اقلیم کردستان عراق و همچنین سیاست‌های غرب و متحدان منطقه‌ای آن نشان از این دارد که شکاف قومی- مذهبی در حال تشدید شدن است (اعظمی و حیدری، ۱۳۹۴: ۱۶).

از آن‌جا که جمعیت ایران از لحاظ زبان، پوشش، مذهب یا حتی ویژگی‌های جسمانی از ترکیب متنوعی برخوردار است، بسیاری از دانشمندان و پژوهشگران، ساختار جمعیت ایران را ترکیبی متشکل از گروه‌های قومی توصیف می‌کنند. در ایران انسجام و در پی آن امنیت در سطح ملی که محصول دستگاه حکومت در وجه قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی است، نقش عمده‌ای در ایجاد و حفظ انسجام و امنیت ملی در سطوح مختلف ایفا می‌کند. قوم بلوچ، قوم غالب منطقه شرق کشور است. براساس آمار، در بیش از ۲۵۶ طایفه گوناگون در استان گسترش یافته‌اند که بسیاری از آن‌ها با آداب و رسوم خاص دارای سازمان اجتماعی و هرم قدرت مشخصی هستند و با پیروی از یکسری رفتارهای درون‌گروهی و برون‌گروهی در بسیاری از موارد در تقابل با قوانین قضایی و مصالح ملی نظام قرار می‌گیرند که در نتیجه موجب شکل‌گیری بسترهای ناامنی در استان می‌شود (حشمتی‌جدید و همکاران ۱۳۹۵: ۱۵۸).

دنباله قومی بلوچ به خارج از مرز کشیده شده و از جهت مؤلفه‌هایی نظیر قومیت، مذهب و دوری از مرکز کم‌تر در تحولات بزرگی که حداقل در سده اخیر، کشور را

متأثر ساخته نقش عمده‌ای در بلوچستان ایفا کرده و عدم مشارکت در ایجاد و حفظ انسجام و امنیت ملی در کنار تحولات منطقه‌ای و جنگ‌های مذهبی منطقه و همچنین شرایط اقتصادی و اجتماعی آن‌ها میزان همگرایی این قوم را با ملت ایران متأثر ساخته است. با توجه به این‌که بعد مسافت حجم ارتباطات را تقلیل می‌دهد و فرآیند ادغام اجتماعی اقوام مختلف را با مشکل مواجه می‌کند؛ در نتیجه، بلوچ‌ها در سرنوشت ملی کم‌تر شریک شده و در تحولات بزرگ درون جامعه ملی ایران، نقش قابل توجهی برعهده نداشته‌اند (اطاعت و موسوی، ۱۳۹۸: ۷۷). از طرفی، مرزنشین بودن این قوم نیز آن‌ها را مستعد پذیرش تحرکات قومی و بعضاً تجزیه‌طلبانه کرده است (حشمتی‌جدید و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۸).

از طرفی، مناطق شرقی کشور، به‌خصوص در بخش‌های مرزی از توسعه ناکافی و گاهی با محرومیت شدیدی روبه‌رو بوده است. عوامل تأثیرگذار دیگری همچون فقر اقتصادی و فرهنگی، احساس تبعیض و وجود تفکرات غلط ضد شیعی و وهابی در میان برخی از جمعیت اهل سنت استان و ... مزید بر آن شده است تا در مجموع منطقه را در وضعیت نامناسب امنیتی قرار دهد و به‌عنوان منطقه‌ای امنیتی با بحران‌های نسبتاً دائمی مطرح سازد. برخورد سخت‌افزارانه، امنیتی و سیاسی با گروه‌های قومی سبب افزایش احساس محرومیت سیاسی و اقتصادی در آن‌ها می‌شود. این مسأله احساس رضایت، حساسیت، اعتماد و مشارکت سیاسی قومیت‌ها، توان سیاست‌سازی دولت در زمینه حفظ یکپارچگی، انسجام و هویت ملی را کاهش داده است. پیامدهای این مهم، زمینه شکاف، اختلاف، مخدوش شدن یکپارچگی سرزمینی و نهایتاً بهره‌برداری فرصت‌طلبانه کشورهای بیگانه را فراهم می‌آورد و می‌تواند پیامدهای منفی مختلفی در زمینه‌های انتظامی و امنیتی برای کشور داشته باشد (عزیزی و آذرمند، ۱۳۹۰: ۱۰۱).

به‌منظور دستیابی به سازوکاری علمی، متقن و اثربخش در این پژوهش می‌کوشیم تا از تجربه زیسته فرماندهان انتظامی استان سیستان و بلوچستان در همگرایی قومی، به الگویی کاربردی دست یابیم. به تعبیر دیگر،

هر یک از مصاحبه‌شوندگان به بیان نقطه نظرانشان درمورد تجربه زیسته خود در استان سیستان و بلوچستان در همگرایی قومی پرداختند. سطح تحلیل این پژوهش خرد است. واحد تحلیل نیز جمله و پاراگراف و مضامینی است که در محتوای مصاحبه‌های پیاده‌سازی شده موجود است. از سوی دیگر، شرکت‌کنندگان با پژوهشگر همکار بوده و دارای سابقه آشنایی قبلی بودند و همین موضوع، به پژوهشگر برای رسیدن به پاسخ‌هایی علمی، متقن و کاربردی کمک شایانی نمود. میانگین زمان مصاحبه ۲ ساعت (بین ۱۱۵ تا ۱۲۵ دقیقه) بود و تا کسب توصیفی غنی از موضوعات مربوط به پژوهش ادامه می‌یافت. تمام مصاحبه‌ها با افراد به صورت چهره‌به‌چهره و فردی در زمان کاری مشارکت‌کنندگان در مکانی ساکت، بین ساعات ۸ صبح تا ۴ بعدازظهر در مدت حدود ۴ ماه انجام شد.

برای حصول اطمینان از روایی پژوهش و به‌منظور اطمینان خاطر از دقتی‌بودن یافته‌ها از دیدگاه پژوهشگر، مشارکت‌کنندگان یا خوانندگان گزارش پژوهش اقداماتی مانند «بازبینی به‌وسیله اعضا»، «بررسی همکار» و «مشارکتی‌بودن پژوهش» انجام شد. همچنین، برای محاسبه پایایی رمزگذاری‌های انجام‌شده، از روش‌های پایایی باز آزمون و پایایی توافق بین دو رمزگذار (توافق درون-موضوعی) استفاده شد. در پایان، به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها از روش تحلیل موضوعی استفاده شد و این مراحل انجام شد: (۱) مرور داده‌ها، (۲) سازمان‌دهی داده‌ها، (۳) رمزگذاری داده‌ها، (۴) طبقه‌بندی داده‌ها، (۵) مقوله‌بندی، (۶) ایجاد موضوع و (۷) تدوین گزارش.

یافته‌ها

در این بخش، به‌ترتیب به بررسی چند مورد می‌پردازیم:

الف- پاسخ به سؤال اول پژوهش

تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل اقتصادی در همگرایی قومی چگونه است؟

در این مرحله، پس از استخراج مضامین پایه‌ای از مصاحبه‌ها، مضامین سازمان‌دهنده و در ادامه، مضمون

به‌موازات اقدامات مقابله‌ای قهری از سوی فرماندهان انتظامی و مرزبانی سیستان و بلوچستان برای بهبود وضعیت، در پیش گرفتن رویکردهایی ایجابی و هم‌افزا باهدف تقویت روحیه همگرایی در بین قوم بلوچ موضوع اصلی این پژوهش است و مطالعه و واکاوی دیدگاه فرماندهان انتظامی در زمینه شناخت عوامل همگراساز قومی در استان سیستان و بلوچستان برای رفع مسأله مطرح‌شده حائز توجه است. لذا، در این پژوهش می‌کوشیم به این سؤال پاسخ دهیم که «تجربه زیسته فرماندهان از عوامل همگراساز قومی در استان سیستان و بلوچستان چگونه است؟»

روش پژوهش

پژوهش حاضر، از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت و رویکرد روش‌شناختی و نوع داده‌ها، از نوع مطالعات کیفی مبتنی بر تحلیل مضمون با رویکرد پدیدارشناسانه است. جامعه آماری در این پژوهش شامل فرماندهان و مدیران ارشد انتظامی استان سیستان و بلوچستان اعم از افسران ارشد آشنا به حوزه تحقیق، باسابقه بیش از ۱۰ سال خدمت در منطقه و جایگاه شغلی بالای ۱۵ است که براساس استعلام مأخوذ از معاونت نیروی انسانی انتظامی استان سیستان و بلوچستان تعداد آنان ۹۷ نفر اعلام و منظور شد که در مرحله مصاحبه با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند قضاوتی تا رسیدن به اشباع نظری با ۱۴ نفر مصاحبه گردید. روش گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختاریافته بود.

شیوه اجرا به این صورت بود که برای مصاحبه با گروه خبرگانی، پژوهشگر پس از هماهنگی اولیه و در موعد تعیین شده، به دفتر و محل کار آنان مراجعه کرد. از آن‌جاکه پژوهشگر با تمامی مصاحبه‌شوندگان آشنایی قبلی داشت و همگی همکار بوده‌اند، پس از گفت‌وگوی اولیه و کسب اعتماد و نظر آنان برای همکاری صمیمانه و پذیرش تعهد درخصوص موضوعاتی مانند: اطمینان‌دادن از هویت مصاحبه‌شوندگان و عدم افشای نام یا مسئولیت دقیق آنان و محرمانگی مطالب گفت‌وگو، در فضایی آزاد و منطقی،

فراگیر که همان تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل اقتصادی در همگرایی قومی شناسایی شده‌اند.

جدول ۱- تفسیر مضامین پایه‌ای به مضامین سازمان‌دهنده تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل اقتصادی در همگرایی قومی

مضامین سازمان‌دهنده	مضمون پایه‌ای
رفع احساس تبعیض با اقدامات اقتصادی عینی	رفع احساس تبعیض در استخدام، ترفیع و درآمد با اقدامات اقتصادی عینی
رفع نگرش نابرابری اجتماعی و اقتصادی با اقدامات اقتصادی عینی	رفع نگرش نابرابری اجتماعی و اقتصادی با اقدامات اقتصادی عینی
استفاده از ظرفیت گردشگری استان سیستان و بلوچستان	استفاده از ظرفیت گردشگری کویر، دریا و اماکن تاریخی و صنایع دستی برای رونق اقتصادی استان سیستان و بلوچستان
توسعه و رونق بازارچه‌های مرزی	توسعه و رونق بازارچه‌های مرزی از طریق تسهیل در صدور برخی مجوزها برای توسعه مبادلات تجاری
توسعه مسیر و محور ترانزیتی و کریدور عبور و مرور	توسعه مسیر و محور ترانزیتی و کریدور عبور و مرور و ایجاد بندرگاه‌های مناسب و ساخت محورهای مواصلاتی ریلی و جاده‌ای
ایجاد بندرگاه‌های مناسب	توسعه مسیر و محور ترانزیتی و کریدور عبور و مرور و ایجاد بندرگاه‌های مناسب و ساخت محورهای مواصلاتی ریلی و جاده‌ای
توزیع عادلانه منابع بین مناطق بلوچ‌نشین جنوبی و سیستانی نشین شمالی	توزیع عادلانه و متناسب امکانات و فرصت‌ها به همه مناطق استان رعایت عدالت جغرافیایی در توزیع امکانات و توجه استانی (توزیع عادلانه منابع بین مناطق بلوچ‌نشین جنوبی و سیستانی نشین شمالی)
رفع نابرابری اقتصادی	توسعه ادراک عدالت و رفع نابرابری اقتصادی در بین نسل جدید بلوچ‌ها با اقدامات عینی (توسعه متوازن، سرمایه‌گذاری و کمک به رشد اقتصادی استان)
سرمایه‌گذاری اقتصادی	سرمایه‌گذاری اقتصادی در سطح شهرستان توسط دولت و خود مردم بومی در ابعاد و اشکال مختلف صنعتی-تجاری-کشاورزی-دامپروری و ...
راه‌اندازی صنایع کوچک مقیاس و زودبازده	سوق سرمایه‌داران بومی استان به راه‌اندازی صنایع کوچک مقیاس، زودبازده و متناسب با زیست‌بوم اقتصادی این منطقه
جذب جامعه بومی به‌ویژه بلوچ‌ها در مشاغل نظامی و انتظامی و دولتی	عدم گرایش جامعه بومی، به‌ویژه بلوچ‌ها به اشتغال در مشاغل نظامی و انتظامی و قرابت کم با مشاغلی که به‌نوعی به حاکمیت ارتباط دارند (انتظامی-سپاه-ارتش و ...) و در نتیجه ضعف اقتصادی افراد بومی بلوچ
کاهش بیکاری	کاهش بیکاری، فقر و احساس محرومیت نسبی با به‌کارگیری ساکنین محلی و جامعه محلی
کاهش فقر	بلوچ در مشاغل مختلف اداری-کارگری و ... استان سیستان و بلوچستان

نشان می‌دهد، تفسیر مضامین پایه‌ای به مضامین سازمان‌دهنده تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل اقتصادی در همگرایی قومی شامل ۱۲ مضمون و مضامین و موارد زیر هستند:

- (۱) رفع احساس تبعیض با اقدامات اقتصادی عینی
- (۲) استفاده از ظرفیت گردشگری استان سیستان و بلوچستان
- (۳) توسعه و رونق بازارچه‌های مرزی
- (۴) توسعه مسیر و محور ترانزیتی و کریدور عبور و مرور
- (۵) ایجاد بندرگاه‌های مناسب

در این مرحله از تحلیل مضمونی سعی شد تا با سازمان‌دهی مجدد مضامین اولیه یا همان مضامین پایه‌ای به مضامین انتزاعی‌تری نائل شویم که ما را به مضامینی اصلی‌تر، جامع‌تر و فراگیرتر رهنمون شوند. درنهایت، بر مبنای مضامین پایه‌ای مستخرج از مصاحبه با خبرگان فرماندهی انتظامی استان سیستان و بلوچستان و پس از سازمان‌دهی این مضامین، مضمون‌های مربوط به تجریبل زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل اقتصادی در همگرایی قومی احصاء شد. این چالش‌ها مشتمل بر ۱۲ مضمون سازمان‌دهنده بودند و همان‌گونه که داده‌های جدول (۱)

۶) توزیع عادلانه منابع بین مناطق بلوچ نشین جنوبی

۱۱) کاهش بیکاری

و سیستمی نشین شمالی

۱۲) کاهش فقر

۷) رفع نابرابری اقتصادی

ب- پاسخ به سؤال دوم پژوهش

۸) سرمایه گذاری اقتصادی

تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل سیاسی در

۹) راه اندازی صنایع کوچک مقیاس و زودبازده

همگرایی قومی چگونه است؟

۱۰) جذب جامعه بومی به ویژه بلوچ ها در مشاغل

جدول ۲- تفسیر مضامین پایه ای به مضمون سازمان دهنده تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل سیاسی در همگرایی قومی

مضامین پایه ای	مضامین سازمان دهنده
رفع تحرکات واگرایانه، وحدت شکن، اختلاف انگیز و تفرقه جویانل علمای اهل سنت استان	رفع تحرکات واگرایانل علمای اهل سنت استان
تلاش حاکمیت در زمینه رفع اختلافات سیاسی بین بلوچ ها و زابلی ها	رفع اختلافات سیاسی بین بلوچ ها و زابلی ها
استفاده از نخبگان قومی و چهره های توانمند و معتدل بلوچ در تصمیم گیری های استانی	استفاده از نخبگان قومی بلوچ در تصمیم گیری های استانی
مقابله با توهین به مقدسات اهل تسنن از سوی هر فرد	مقابله با توهین به مقدسات اهل تسنن
تلاش برای ارتقاء مشارکت سیاسی بلوچ ها در تعیین سرنوشت خود	ارتقاء مشارکت سیاسی بلوچ ها
تعمیق خوف بلوچ ها از بروز جنگ داخلی و تجزیه طلبی و تقویت روحیه مخالفت علنی با اقدامات تروریستی	آگاهی بخشی به بلوچ ها درخصوص پیامدهای جنگ داخلی تقویت روحیه مخالفت با تروریسم
توسعه روحیه مقابله خودجوش با معاندین بلوچ در بین جوانان بلوچ	توسعه روحیه مقابله با معاندین بلوچ
توسعه ادراک عدالت و رفع نابرابری سیاسی در بین نسل جدید بلوچ ها	توسعه ادراک عدالت سیاسی

۳) استفاده از نخبگان قومی بلوچ در تصمیم گیری های

استانی

۴) مقابله با توهین به مقدسات اهل تسنن

۵) ارتقاء مشارکت سیاسی بلوچ ها

۶) آگاهی بخشی به بلوچ ها درخصوص پیامدهای

جنگ داخلی

۷) تقویت روحیه مخالفت با تروریسم

۸) توسعه روحیه مقابله با معاندین بلوچ

۹) توسعه ادراک عدالت سیاسی

ج- پاسخ به سؤال سوم پژوهش

تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل اجتماعی -

فرهنگی در همگرایی قومی چگونه است؟

همان گونه که جدول (۳) نشان می دهد، در این مرحله از

تحلیل مضمونی سعی شد که با سازمان دهی مجدد مضامین

اولیه یا همان مضامین پایه ای به مضامین خردتر، شیوا و

همان گونه که جدول (۲) نشان می دهد، در این مرحله

از تحلیل مضمونی سعی شده است که با سازمان دهی مجدد

مضامین اولیه یا همان مضامین پایه ای به مضامین خردتر،

شیواتر، رساتر و انتزاعی تری نائل شویم تا ما را به مضامینی

اصلی تر، جامع تر و فراگیرتر هدایت کند. در نهایت، بر مبنای

مضامین پایه ای مستخرج از مصاحبه با خبرگان فرماندهی

انتظامی و پس از سازمان دهی این مضامین، مضمون های

مربوط به تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل

سیاسی در همگرایی قومی احصاء شد. داده های جدول (۲)

نشان می دهد، تفسیر مضامین پایه ای به مضمون فراگیر مبین

آن است که تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل

سیاسی در همگرایی قومی شامل مضامین و موارد زیر است:

۱) رفع تحرکات واگرایانه علمای اهل سنت استان

۲) رفع اختلافات سیاسی بین بلوچ ها و زابلی ها

رسانه و انتزاعی تری نائل شویم تا ما را به مضامینی اصلی تر، جامع تر و فراگیرتر رهنمون شوند. سرانجام، بر مبنای مضامین پایه ای مستخرج از مصاحبه با خبرگان و پس از سازمان دهی این مضامین، مضمون های مربوط به تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل اجتماعی- فرهنگی در همگرایی قومی احصاء شد.

جدول ۳ - تفسیر مضامین پایه ای به مضامین سازمان دهنده تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل اجتماعی- فرهنگی در همگرایی قومی

مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه ای
رفع ادراک تبعیض در اعطای فرصت ها و مزیت ها	برطرف کردن ادراک تبعیض در اعطای فرصت ها و مزیت ها (امکانات پایه، امکانات آموزشی یکسان، امکانات امنیتی، قضایی یکسان و امکانات درمانی- بهداشتی)
رعایت حقوق شهروندی	رعایت حقوق شهروندی فردی در حوزه مسائل سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی
پیاده سازی اصل شایسته سالاری	بستر سازی برای دستیابی به موقعیت های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر حسب توانایی های شخصی
رفع تعارضات قومی- مذهبی	ایجاد قرابت و رفع سوء تفاهات، اختلافات و تعارضات قومی- مذهبی بین بلوچ ها و زابلی ها
تقریب باورهای دینی- مذهبی بلوچ ها با قوانین جمهوری اسلامی	برطرف کردن شکاف بین باورهای دینی- مذهبی بلوچ ها با قوانین جمهوری اسلامی در مسئله مقابله با قاچاق مواد مخدر و ...، ناشی از اختلاف نظر علمای اهل سنت با مبانی شرع جمهوری اسلامی
تنوع قومی فرهنگی، ملی و مذهبی	پذیرش تنوع قومی، فرهنگی، ملی و مذهبی در سطح استان به واسطه مردم با اقدامات ایجابی دولت
تکریم زبان محلی	صحبت کردن با زبان محلی به وسیله گروه های فعال
معرفی ابعاد فرهنگی- اجتماعی از سوی دولت	معرفی ابعاد فرهنگی، اجتماعی، محیط زیست، گردشگری مناطق استان از سوی دولت
حذف کلیشه های قومی در سطح استان	حذف تصورات قالبی و کلیشه های قومی در سطح استان
پیشگیری از نزاع های بلوچ ها و زابلی ها	پیشگیری از آثار سوء چالش ها و نزاع های بلوچ ها و زابلی ها
تعدیل احساسات قومی بلوچ	تعدیل مستمر احساسات قومی بلوچ توسط حاکمیت با اقدامات ایجابی- تعاملی و رسانه ای و آموزشی
تکریم منزلت قوم بلوچ	توجه به شأن و منزلت قوم بلوچ به وسیله حاکمیت
تکریم عناصر فرهنگی قومی بلوچ ها	احترام به عناصر فرهنگی قومی بلوچ ها، میدان دادن به افراد متفکر و وحدت گرای قوم بلوچ به وسیله حاکمیت و حذف تدریجی افراطی های بلوچ از قدرت سنتی
بهره گیری از نخبگان وحدت گرای قوم بلوچ	حذف افراطی های بلوچ
بازنمایی فرهنگ محلی بلوچ در رسانه ها	بازنمایی فرهنگ محلی بلوچ در رسانه ها و استفاده جدی از قابلیت ها و ظرفیت های قوم بلوچ در تقویت قدرت ملی (شجاعت، شهامت، وطن دوستی و مرام و وفاداری بلوچ ها) و ...
رفع عناصر واگرای دینی- مذهبی بلوچ ها و زابلی ها	تلاش حاکمیت مرکزی برای ایجاد اتحاد و رفع عناصر واگرای دینی- مذهبی بلوچ ها و زابلی ها
احترام به باورها و عقاید اهل تسنن	احترام به باورها و عقاید اهل تسنن استان سیستان و بلوچستان و اجتناب از فعال سازی گسل های قومی- مذهبی
رفع اختلافات مذهبی	برگزاری جلسه های وحدت آفرین مذهبی، هم اندیشی، گفتگو و حل مشکلات دینی و رفع اختلافات مذهبی در استان به صورت مسالمت آمیز
برگزاری مراسم های مشترک مذهبی	برگزاری مستمر مراسم های مشترک مذهبی در سطح استان
تعمیق هویت و وفاق ملی	تعمیق ایران دوستی، تعمیق هویت ملی، انسجام و وفاق ملی در بین بلوچ ها

همگرایی قومی نقش دارند. مبتنی بر دیدگاه خبرگان حاضر در گروه مصاحبه‌شونده، تجربه زیسته فرماندهان انتظامی در همگرایی قومی مبین آن است که عوامل همگراساز مشتمل بر ۲۱ نقل قول و به تبع نقل قول‌های ارائه‌شده، ۷۳ مضمون پایه‌ای بود که شرح تفصیلی نقل قول‌ها و مضامین پایه‌ای استخراج‌شده، مبین وجود عناصر همگراساز مختلف، متعدد و پیچیده در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و سیاسی است. در این راستا، عوامل اقتصادی ۱۲ مضمون، عوامل سیاسی ۹ مضمون و عوامل فرهنگی - اجتماعی ۲۱ مضمون را به خود اختصاص دادند. در ادامه، به بحث تحلیلی و تبیینی درخصوص هر یک از گزاره‌ها می‌پردازیم.

پاسخ به سؤال اول پژوهش مبنی بر «تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل اقتصادی در همگرایی قومی چگونه است؟» مبین آن است که عوامل اقتصادی دربرگیرنده سطحی از اقدامات متنوع و توان‌افزا در حوزه فعالیت‌های اقتصادی خصوصی و دولتی را شامل می‌شود، خصوصی به این مضمون که می‌بایست زمینه و بستر فعالیت افراد، سرمایه‌گذاران و بخش خصوصی را فراهم نمود و تسهیل فعالیت‌های اقتصادی موجبات رشد و رونق توسعه اقتصادی استان سیستان را ایجاد کند تا با برون‌رفت از وضعیت فعلی که محرومیت بر پیکر استان رخت پوشانده، با نیل به توسعه متوازن و پایدار به همگرایی اقوام ساکن در این استان کمک کند. از سوی دیگر، لازم است تا اقدامات دولتی نیز انجام شود که با محرومیت‌زدایی، کاهش فقر و رفع بیکاری شاهد اشتغال‌زایی و رشد اقتصادی استان باشیم. با ابتنا بر مضامین حاصل از مصاحبه با جامع مشارکت‌کننده در این پژوهش، اقدامات اقتصادی می‌بایست شامل مواردی شود همچون: رفع احساس تبعیض با اقدامات اقتصادی عینی، استفاده از ظرفیت گردشگری استان سیستان و بلوچستان، توسعه و رونق بازارچه‌های مرزی، توسعه مسیر و محور ترانزیتی و کریدور عبور و مرور، ایجاد بندرگاه‌های مناسب، توزیع عادلانه منابع بین مناطق بلوچ‌نشین جنوبی و سیستانی‌نشین شمالی، رفع نابرابری اقتصادی، سرمایه‌گذاری اقتصادی، راه‌اندازی

داده‌های جدول (۳) نشان می‌دهد که تفسیر مضامین پایه‌ای به مضمون فراگیر مبین آن است که تجربیل زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل فرهنگی - اجتماعی در همگرایی قومی شامل مضامین و موارد زیر است:

- (۱) رفع ادراک تبعیض در اعطای فرصت‌ها و مزیت‌ها
- (۲) رعایت حقوق شهروندی
- (۳) پیاده‌سازی اصل شایسته‌سالاری
- (۴) رفع تعارضات قومی - مذهبی
- (۵) تقریب باورهای دینی - مذهبی بلوچ‌ها با قوانین جمهوری اسلامی
- (۶) تنوع قومی فرهنگی، ملی و مذهبی
- (۷) تکریم زبان محلی
- (۸) معرفی ابعاد فرهنگی - اجتماعی از سوی دولت
- (۹) حذف کلیشه‌های قومی در سطح استان
- (۱۰) پیشگیری از نزاع‌های بلوچ‌ها و زابلی‌ها
- (۱۱) تعدیل احساسات قومی بلوچ
- (۱۲) تکریم منزلت قوم بلوچ
- (۱۳) تکریم عناصر فرهنگی قومی بلوچ‌ها
- (۱۴) بهره‌گیری از نخبگان وحدت‌گرای قوم بلوچ
- (۱۵) حذف افراطی‌های بلوچ
- (۱۶) بازنامایی فرهنگ محلی بلوچ در رسانه‌ها
- (۱۷) رفع عناصر واگرایی دینی - مذهبی بلوچ‌ها و زابلی‌ها
- (۱۸) احترام به باورها و عقاید اهل تسنن
- (۱۹) رفع اختلافات مذهبی
- (۲۰) برگزاری مراسم‌های مشترک مذهبی
- (۲۱) تعمیق هویت و وفاق ملی

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش مبتنی بر تجربه زیسته فرماندهان انتظامی استان سیستان و بلوچستان در همگرایی قومی نشان داد که مستفاد از تجربیل زیسته فرماندهان انتظامی، عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی و عوامل اجتماعی - فرهنگی در

صنایع کوچک مقیاس و زودبازده، جذب جامعه بومی به ویژه بلوچ‌ها در مشاغل نظامی و انتظامی و دولتی، کاهش بیکاری و کاهش فقر.

در راستای تبیین نظر جامعه خبرگانی می‌توان اظهار داشت که استان سیستان و بلوچستان در مسیر دو کریدور از سه کریدور ترانزیتی بزرگ دنیا قرار دارد که موجب می‌شود این منطقه به عنوان محور ترانزیتی طرح توسعه جنوب شرق نامیده شود. این استان با استعدادهای خاص کرانه‌ای برای ایجاد بندرگاه‌های مناسب و ساخت محورهای مواصلاتی ریلی و جاده‌ای می‌تواند بازارهای کشورهای همسایه و آسیای میانه را در اختیار داشته باشد. با توجه به موقعیت جغرافیایی استان و دسترسی آن به آب‌های آزاد، مهم‌ترین مزیت آن را می‌توان در حوزه بازرگانی و ترانزیت برشمرد. در این استان، حدود ۵ گمرک شامل زاهدان، میرجاوه، میلک، چابهار و پیشین و ۷ بازارچه مرزی وجود دارد. استفاده از مزیت مناطق ویژه و آزاد اقتصادی موجود در منطقه می‌تواند به ارتقای نقش صادرات محور هابهای چابهار، جاسک و میناب نسبت به نقش واردات محور آن‌ها گردد. از طرفی، بیش از نیمی از سواحل مکران در استان سیستان و بلوچستان واقع است. ۶۰۰ کیلومتر مرز آبی ساحل مکران و تسلط این منطقه بر یکی از مهم‌ترین و استراتژیک‌ترین راه‌های آبی جهان، ویژگی خاصی به این منطقه بخشیده است. همچنین، بندر چابهار به عنوان تنها بندری که دارای سواحل مناسب جهت لنگرانداختن کشتی‌ها، در کرانه دریای عمان است، ظرفیت بالایی در سوخت‌رسانی و ارائه خدمات بندرگاهی به کشورهای هم‌جوار و کشتی‌های عبوری دارد که همل این‌ها می‌تواند ظرفیت‌های اقتصادی استان برای برون‌رفت از محرومیت و توسعه نامتوازن و واگرایی قومی را ایجاد کند. همان‌گونه که مشارکت‌کنندگان در پژوهش اظهار داشتند، توسعه و رونق بازارچه‌های مرزی می‌تواند به برون‌رفت از مشکلات اقتصادی و به تبع آن تقویت رویکرد همگرایی کمک نماید. در تبیین این یافته می‌توان گفت که کمک به پيله‌وران و شرکت‌های تعاونی مرزنشین جهت رفع تعهدات ارزی از طریق واردات از سایر بازارچه‌های مرزی،

حذف تعهدات ارزی بر صادرات پيله‌وران، اجازه فعالیت دارندگان کارت بازرگانی، کارخانه‌جات و واحدهای تولیدی بومی در بازارچه‌های مرزی و ابلاغ و تخصیص اعتبارات بازارچه‌های مرزی در سرفصل اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و اعتبارات هزینه‌ای به میزان درآمد وصولی، نقش مهمی در رونق تجارت با افغانستان و پاکستان از طریق بازارچه‌های مرزی سیستان و بلوچستان و محرومیت‌زدایی از استان و توسعه متوازن این استان دارد. بنابراین، توسعه متوازن از طریق بهبود وضعیت اقتصادی ساکنین استان به عنوان مستمسکی مهم برای نیل به همگرایی قومی می‌تواند و می‌بایست بیش‌ازپیش مدنظر کارگزاران استانی در سیستان و بلوچستان قرار گیرد.

یافته‌های این بخش درخصوص نقش عوامل اقتصادی در همگرایی قومی را می‌توان با یافته‌های شکوهی و همکاران (۱۴۰۱) هم‌راستا دانست. همچنین، کرمی و همکاران (۱۴۰۰) نیز در پژوهش خود دریافتند، رفع مشکلات اقتصادی نظیر تورم و بیکاری می‌تواند بر همگرایی قومی اثرگذار باشد.

پاسخ به سؤال دوم پژوهش مبنی بر «تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل سیاسی در همگرایی قومی چگونه است؟» مبین آن است که رفع تحرکات و اگراییان علمای اهل سنت استان، رفع اختلافات سیاسی بین بلوچ‌ها و زابلی‌ها، استفاده از نخبگان قومی بلوچ در تصمیم‌گیری‌های استانی، مقابله با توهین به مقدسات اهل تسنن، ارتقاء مشارکت سیاسی بلوچ‌ها، آگاهی‌بخشی به بلوچ‌ها درخصوص پیامدهای جنگ داخلی، تقویت روحیه مخالفت با تروریسم، توسعه روحیه مقابله با معاندین بلوچ و توسعه ادراک عدالت سیاسی است. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت که براساس نگرش قومی نهادینه‌شده در بین برخی نخبگان قومی در کشورمان، همواره دولت‌های اقتدارگرا برای حفظ امنیت داخلی و پیش‌گیری از بحران‌های سیاسی، اقلیت‌های مذهبی و قومی را تحت نظر داشته‌اند و این امر به تدریج موجبات واگرایی ملی را بین اقوام از جمله قوم بلوچ فراهم کرده است. اما، جمهوری اسلامی که دارای دگرترین دینی است، با رویکردی

ملی با بلوچ‌ها مشارکت جوید؛ چراکه، در غیر این صورت، عدم توجه به همگرایی مذهبی و تأکید بر یک مذهب اسلامی، خود عامل تحریک و برانگیختگی بلوچ‌ها خواهد بود که در کیش و آیین خود راه و روشی متفاوت با مذهب رسمی کشور دارند. این امر زمانی محقق خواهد شد که اختلافات و تعارضات در عرصه اندیشه، ذهن و نظر بتواند به تدریج عامل سیاسی شدن قومیت و مذهب را از عرصه قدرت‌نمایی بیرون نموده و با غورکردن در مفاهیم تاریخی کهن دیارمان از کشمکش‌های مقطعی که بر اثر شرایط خاص سیاسی در کشور رخ می‌نماید، برای رسیدن به هدف متعالی‌تر که وحدت ملی و دینی ما و در نهایت حفظ انسجام درونی کشور است، گذر کنیم. لذا تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل سیاسی در همگرایی قومی می‌بایست به عناصر و گزاره‌هایی مانند رفع تحرکات واگرایانه علمای اهل سنت استان، رفع اختلافات سیاسی بین بلوچ‌ها و زابلی‌ها، استفاده از نخبگان قومی بلوچ در تصمیم‌گیری‌های استانی، مقابله با توهین به مقدسات اهل تسنن، ارتقاء مشارکت سیاسی بلوچ‌ها، آگاهی‌بخشی به بلوچ‌ها درخصوص پیامدهای جنگ داخلی، تقویت روحیه مخالفت با تروریسم، توسعه روحیه مقابله با معاندین بلوچ و توسعه ادراک عدالت سیاسی توجه نمود. یافته‌های این پژوهش در این بخش با نتایج پژوهشگرانی مانند عزیزی (۱۳۹۹)، بخشایشی اردستانی و همکاران (۱۴۰۰)، محمود علم الهدی و همکاران (۱۳۹۹) هم‌پوشانی داشته است.

پاسخ به سؤال سوم پژوهش مبنی بر «تجربه زیسته فرماندهان انتظامی از نقش عوامل فرهنگی - اجتماعی در همگرایی قومی چگونه است؟» مبین آن است که رفع ادراک تبعیض در اعطای فرصت‌ها و مزیت‌ها، رعایت حقوق شهروندی، پیاده‌سازی اصل شایسته‌سالاری، رفع تعارضات قومی - مذهبی، تقریب باورهای دینی - مذهبی بلوچ‌ها با قوانین جمهوری اسلامی، تنوع قومی فرهنگی، ملی و مذهبی، تکریم زبان محلی، معرفی ابعاد فرهنگی - اجتماعی از سوی دولت، حذف کلیشه‌های قومی در سطح استان، پیشگیری از نزاع‌های بلوچ‌ها و زابلی‌ها، تعدیل احساسات

عدالت‌طلبانه و به رسمیت شناختن قومیت‌های ساکن در جغرافیای سیاسی ایران و مساعی برای تخصیص امکانات برابر بین مسلمانان غیر شیعی و شیعی موجب شده تا اقوام دیگر، از جمله بلوچ (مسلمانان غیر شیعی) ذهنیت مثبتی از حکومت مرکزی داشته باشند؛ لیکن، فعالیت‌های گسترده معاندین، دشمنان ایران اسلامی و به موازات آن برخی محرومیت‌های سیاسی نهادینه شده در مناطقی مانند جغرافیای استان سیستان و بلوچستان موجب وجود ذهنیت فاصله سیاسی بین حاکمیت مرکزی با قوم بلوچ شده است. بدیهی است که اگر تمامی افراد جامعه به ویژه اقلیت‌های قومی - مذهبی نسبت به حکومت خود اعتماد کامل نداشته باشند، این امر به تدریج موجب ایجاد ذهنیتی منفی نسبت به حکومت مرکزی و واگرایی خواهد شد که این مورد در تاریخ کشور ما درخصوص بلوچ‌ها در برخی از مقاطع تاریخی عینیت داشته است. از سویی، اختلافات مذهبی موجب بروز و ظهور اختلافات سیاسی می‌شود. یکی از اصلی‌ترین دلایل حضور قدرت‌های خارجی در منطقه خاورمیانه و اطراف ایران، دامن زدن به بحث اختلاف میان شیعه و سنی است. امروز، باید پذیرفت که عنصر ناسیونالیسم و مرزها بسیاری از هویت‌ها را مشخص کرده است، اما در عین حال و بدون تردید، هویت‌های قومی و مذهبی پراکنده در جهان اسلام در پرتو گسترش رسانه‌ها و آگاهی وابسته به جهانی شدن از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند که یکی از این هویت‌ها، هویت شیعه و سنی است.

بر اساس یافته‌های پژوهش، به کارگرفتن روش‌های سیاسی مؤثر (توزیع قدرت مساوی بین بلوچ‌ها و دیگر ساکنین استان سیستان و بلوچستان) و روش‌های فرهنگی و اجتماعی کارگشا (مانند محترم شمردن عقاید و عدم اهانت نسبت به اعتقادات دینی، تأکید بر حقوق شهروندی و توجه به قومیت‌ها) راه‌حلی هستند که برای ایجاد تعادل بین هویت قومی و هویت ملی می‌توانند مفید واقع شوند و این امر زمانی میسر خواهد شد که مورد توجه کارگزاران استانی قرار گیرند. به عنوان مثال، مذهب تشیع که مذهب رسمی کشور ما است، زمانی در رفع تضادهای مذهبی مؤثر خواهد شد که در همگرایی فرهنگی، دینی و

قومی بلوچ، تکریم منزلت قوم بلوچ، تکریم عناصر فرهنگی قومی بلوچ‌ها، بهره‌گیری از نخبگان وحدت‌گرای قوم بلوچ، حذف افراطی‌های بلوچ، بازنمایی فرهنگ محلی بلوچ در رسانه‌ها، رفع عناصر واگرای دینی- مذهبی بلوچ‌ها و زابلی‌ها، احترام به باورها و عقاید اهل تسنن، رفع اختلافات مذهبی، برگزاری مراسم‌های مشترک مذهبی، تعمیق هویت و وفاق ملی از منظر فرماندهان انتظامی در همگرایی قومی استان سیستان و بلوچستان حائز اهمیت است. یافته‌های این بخش را می‌توان با نتایج محققانی مانند کرمی و همکاران (۱۴۰۰) دارای هم‌راستایی دانست.

بر مبنای یافته‌های این پژوهش، توسعه گردشگری داخلی در سطح استان سیستان و بلوچستان، نقش بسیار زیادی در ایجاد همدلی قومی فرهنگی و تقویت ویژگی‌های مشترک بین قوم بلوچ و دیگر ساکنین این استان دارد و درواقع فرایند همگن‌سازی به کمک این پدیده‌ها محقق می‌گردد. که این مهم می‌تواند در سطح استان رخ دهد و با معرفی نقاط گردشگری در مناطق قومیت نشین بسیار مؤثر واقع شود. درمجموع، می‌توان اظهار داشت که همگرایی اقوام، به‌ویژه در مناطقی مانند استان سیستان و بلوچستان که با گسل‌های قومی- مذهبی و تحرکات خزنده تروریستی با زمینه‌ای قومی- مذهبی مواجهیم، یک قدرت و ظرفیت بالقوه است که در صورت بالفعل شدن، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های نظام در مواجهه با تهدیدات و دفع خطرات و امکان استفاده از فرصت‌ها را افزایش می‌دهد، به تولید امنیت در سطح استان و ارتقاء عمل‌کرد یگان‌های انتظامی به‌عنوان کارگزاران تأمین امنیت کمک می‌کند و با تولید قدرت نرم و اقتدار برای نظام اسلامی، در افزایش قدرت سخت آن و در نتیجه قوام دولت اسلامی مؤثر خواهد بود و نقشه دشمنان ایران اسلامی در استفاده از راهبرد تجزیه قومی یا مشغول‌داشتن جمهوری اسلامی به فعالیت‌های مخرب برخی گروهک‌های قومی فعال در نواحی و استان‌های مرزی، مانند سیستان و بلوچستان را بی‌اثر و خنثی می‌سازد. از عوامل مهم و مؤثر در این زمینه، رضایتمندی اقوام ساکن در نواحی مرزی مانند استان سیستان و بلوچستان از نظام، بسترسازی برای مشارکت

مستمر و گسترده قوم بلوچ در اداره استان، انتصاب و انتخاب مدیران شایسته برای استان و استفاده از ظرفیت نخبگانی قوم بلوچ در مناصب، رسیدگی به وضعیت معیشتی ساکنین استان و حمایت از مستضعفان در این استان است.

مبتنی بر دیدگاه جامعه مشارکت‌کننده در پژوهش، عوامل همگراساز قومی مبتنی بر تجربه فرماندهان انتظامی در استان سیستان و بلوچستان می‌تواند معطوف به دوری از تفکرات واگرایانه، رفع ادراک تبعیض در اعطای فرصت‌ها و مزیت‌ها، رفع تعارضات قومی- مذهبی، تعدیل احساسات قومی بلوچ، تکریم منزلت قوم بلوچ، رفع عناصر واگرای دینی- مذهبی بلوچ‌ها و زابلی‌ها و رفع اختلافات مذهبی و برگزاری مراسم‌های مشترک مذهبی هستند.

در تبیین عوامل همگراساز قومی مبتنی بر تجربه فرماندهان انتظامی در استان سیستان و بلوچستان می‌توان گفت که ساکنین نواحی مرزی جمهوری اسلامی ایران در بسیاری از مناطق از جمله سیستان و بلوچستان در ابعاد زبان، قومیت، مذهب، آداب و رسوم و سنن با دولت مرکزی و دیگر ساکنین محلی که تحت حاکمیت حداکثر فارس‌هاست، متفاوت هستند. از سوی دیگر، بسیاری از کشورهای همسایه ایران دارای حداکثر جمعیت و حاکمیتی هم‌زبان، هم‌نژاد و هم‌مذهب با مرزنیسان ایران هستند، مرزهای جمهوری اسلامی در جنوب شرق نیز از این قاعده مستثنا نیستند.

قوم بلوچ ساکن در جنوب شرقی، دارای دنباله هم- خویشی در کشور هم‌جوار است و با حکومت جمهوری اسلامی در ابعاد قومیت و نژاد، مذهب و زبان متفاوت است. این تفاوت، به‌ویژه در سال‌های اخیر به‌عنوان مستمسکی از سوی دشمنان ایران اسلامی برای واگرایی در نواحی مرزی، تحریک و تشجیع نخبگان قومی مرزنشین برای معارضة با جمهوری اسلامی، تقویت گرایش مرزنیسان به جدایی‌طلبی و ... مد نظر بوده و به‌قول معروف دشمنان منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای از اقوامی، مانند بلوچ‌ها را برای اقدامات ایذایی علیه جمهوری اسلامی استفاده می‌کنند که قوم بلوچ نیز با توجه به سابقه واگرایی در پهنه تاریخ و

سرنوشت خود.

- توسعه روحیه مقابله خودجوش با معاندین بلوچ در بین جوانان بلوچ.
- احترام به باورها و عقاید اهل تسنن استان سیستان و بلوچستان و اجتناب از فعال‌سازی گسل‌های قومی-مذهبی.
- برگزاری جلسه‌های وحدت‌آفرین مذهبی، هم‌اندیشی، گفتگو و حل مشکلات دینی و رفع اختلافات مذهبی در استان به صورت مسالمت‌آمیز.
- بسترسازی برای دستیابی به موقعیت‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برحسب توانایی‌های شخصی.
- تعدیل مستمر احساسات قومی بلوچ توسط حاکمیت با اقدامات ایجابی-تعاملی و رسانه‌ای و آموزشی.
- ایجاد قربت و رفع سوء تفاهات، اختلافات و تعارضات قومی-مذهبی بین بلوچ‌ها و زابلی‌ها.
- برطرف کردن شکاف بین باورهای دینی-مذهبی بلوچ‌ها با قوانین جمهوری اسلامی در مسأله مقابله با قاچاق مواد مخدر و ...، ناشی از اختلاف نظر علمای اهل سنت با مبانی شرع جمهوری اسلامی.
- تلاش حاکمیت مرکزی برای ایجاد اتحاد و رفع عناصر واگرایی دینی-مذهبی بلوچ‌ها و زابلی‌ها.
- احترام به عناصر فرهنگی قومی بلوچ‌ها، میدان دادن به افراد متفکر و وحدت‌گرای قوم بلوچ توسط حاکمیت و حذف تدریجی افراطی‌های بلوچ از قدرت سنتی.

منابع

۱. اسمیت، آنتونی (۱۴۰۲). ناسیونالیسم: نظریه، ایدئولوژی و تاریخ. ترجمه منصور انصاری. تهران: مؤسسه مطالعات ملی.
۲. اطاعت، جواد؛ موسوی، سیده زهرا (۱۳۹۸)؛ رابطه متقابل امنیت ناحیه‌ای و توسعه یافتگی فضا ای سیاسی با تاکید بر سیستان و بلوچستان. ژئوپلیتیک بهار ۱۳۹۰ شماره ۲۱

https://journal.iag.ir/article_56924.html

- همچنین وجود تفاوت در تمام زمینه‌ها (قومیت، زبان و مذهب) مستعد مورد سوء استفاده قرارگرفتن از سوی دشمنان ایران اسلامی است و می‌طلبد در تمامی ابعاد نسبت به پیاده‌سازی راهکارهای تعمیق همگرایی در سطح استان سیستان و بلوچستان کوشش نمود.
- با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای در زیر آمده‌اند:
- استفاده از ظرفیت گردشگری کویر، دریا و اماکن تاریخی و صنایع دستی برای رونق اقتصادی استان سیستان و بلوچستان.
- توسعه و رونق بازارچه‌های مرزی از طریق تسهیل در صدور برخی مجوزها برای توسعه مبادلات تجاری.
- توسعه مسیر و محور ترانزیتی و کریدور عبور و مرور و ایجاد بندرگاه‌های مناسب و ساخت محورهای مواصلاتی ریلی و جاده‌ای.
- رعایت عدالت جغرافیایی در توزیع امکانات و توجه استانی (توزیع عادلانه منابع بین مناطق بلوچ‌نشین جنوبی و سیستانی‌نشین شمالی).
- سرمایه‌گذاری اقتصادی در سطح شهرستان به وسیله دولت و خود مردم بومی در ابعاد و اشکال مختلف صنعتی، تجاری، کشاورزی، دامپروری و ...
- گرایش جامعه بومی، به‌ویژه بلوچ‌ها به اشتغال در مشاغل نظامی و انتظامی و قربت با مشاغلی که به‌نوعی به حاکمیت ارتباط دارند (انتظامی، سپاه، ارتش و ...).
- رفع تحرکات واگرایانه، وحدت‌شکن، اختلاف‌انگیز و تفرقه‌جویانه علمای اهل سنت استان.
- توسعه ادراک عدالت و رفع نابرابری سیاسی در بین نسل جدید بلوچ‌ها.
- تعمیق خوف بلوچ‌ها از بروز جنگ داخلی و تجزیه‌طلبی و تقویت روحیه مخالفت علنی با اقدامات تروریستی.
- تلاش حاکمیت در زمینه رفع اختلافات سیاسی بین بلوچ‌ها و زابلی‌ها.
- استفاده از نخبگان قومی و چهره‌های توانمند و معتدل بلوچ در تصمیم‌گیری‌های استانی.
- مقابله با توهین به مقدسات اهل تسنن از سوی هر فرد.
- تلاش برای ارتقاء مشارکت سیاسی بلوچ‌ها در تعیین

۳. اعظمی، هادی و حیدری، جهانگیر (۱۳۹۴). مدل سازی نشانگان سیاستهای همگرا و واگرایی قومی در ایران <https://ensani.ir/fa/article/341109>
۴. بخشایشی اردستانی، احمد؛ باقری، فردین؛ الله کرم، عبدالحسین و جوکار، کیوان (۱۴۰۰). بررسی واگرایی و همگرایی اقلیت‌های قومی و مذهبی در پایداری فرهنگی (مطالعه موردی: مناطق کرد نشین و بلوچ‌نشین). توسعه پایدار محیط جغرافیایی. ۳ (۵). ۱۲۷-۱۴۴ <http://noo.rs/39a7S>
۵. شکوهی، حسین؛ برهانی، کاظم و گنجی مراد، امیرحسین (۱۴۰۱). تحلیل نقش عوامل اقتصادی در همگرایی ملی با تأکید بر استان‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان. پژوهشنامه مطالعات مرزی. ۱۰ (۲). ۹۱-۱۰۶ <https://cite.pajooohyar.ir>
۶. کرمی، سعید اله؛ اسدی فرد، محمد؛ رحمتی، بهروز و امینی، ایمان (۱۴۰۰). شناسایی عوامل مؤثر بر همگرایی اهل حق و تأثیر آن در امنیت مرز قصر شیرین. فصلنامه علوم و فنون مرزی. ۱۰ (۴). ۳۱-۷۰ <https://www.sid.ir/paper/410205/fa>
۷. عزیزی، ناصر (۱۳۹۹). اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر همگرایی قومی در شهرستان ارومیه. فصلنامه دانش انتظامی آذربایجان غربی. ۱۳ (۴۸). ۱۰۳-۱۳۰ <https://www.magiran.com/p2387974>
۸. علم الهدی، محمود؛ ملک حسینی، محمدتقی و قربانی، مهدی (۱۳۹۹). همگرایی اقوام ایرانی در جهت افزایش قدرت دفاعی جمهوری اسلامی ایران و ارائه راهکارهای تقویت همگرایی و تعیین نقش سپاه استان (مطالعه موردی اقوام ترکمن و بلوچ). گرگان: معاونت دانش و پژوهش سپاه. <https://civilica-com.translate.goog/doc/433353>
۹. صدقی، محمدباقر؛ هاشمی نسب، سیدسعید؛ دشتی، محمدتقی؛ ایمانی مقدم، مهدی (۱۴۰۰). واکاوی راهبردی مسئله واگرایی قومی در ایران؛ محرومیت نسبی عامل واگرایی قومی. <https://www.sid.ir/paper/967112/fa>
۱۰. حشمتی جدید، مهدی؛ نقره ای، فرهاد؛ حسن زاده، محمد (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد گروه های قومی و مذهبی در امنیت داخلی استان سیستان و بلوچستان (با تأکید بر گروه های قومی و مذهبی شهرستان سروان) <https://www.sid.ir/paper/261073/fa>
۱۱. جمشیدی راد، محمد صادق؛ جعفریان، هادی (۱۴۰۲). نقش میانجی فرهنگ بومی و کنش ارتباطی در تأثیر رویکرد عدالت ترمیمی بر حل اختلافات منطقه‌ای. مطالعات فرهنگی پلیس، ۸ (۴)، ۳۷-۶۷. http://hamedan.jrl.police.ir/article_102196.html
۱۲. عزیزی، فرهاد (۱۳۹۹). گونه شناسی و تحلیل اقوام بلوچ در منطقه سیستان <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/182629>
۱۳. عزیزی، محمد؛ آذرمند، علی (۱۳۹۰). تاریخ سیستان و بلوچستان از ایام کهن تا کنون. <https://sid.ir/fa/journal/AdvanceWriter.aspx>
۱۴. صادقی، سیدرحیم؛ خانبجانی، مهدی (۱۳۹۵). نقش ژئوپلیتیک شیعه با گسترش ایدئولوژی انقلاب اسلامی در کیفیت امنیت مرزهای جمهوری اسلامی ایران. مطالعات فرهنگی پلیس، ۶ (۲)، ۱۹-۳۲. http://hamedan.jrl.police.ir/article_93798.html
۱۵. متقی، افشین؛ حیدری، جهانگیر؛ نیکجو، ایرج (۱۳۹۶). مدل سازی همگرایی قومی بر اساس نیازسنجی مدیران سیاسی و مطالبات شناسی اقوام (مطالعه موردی: استان کردستان) https://jhgr.ut.ac.ir/article_58542.html
۱۶. حافظ نیا، محمدرضا (۱۴۰۱). اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک. ناشر: پاپلی <https://hafeznia.ir/category/books>
17. Abrahamian, Levon, (2016). Armenian in a changing world, Costa Mesa, CA; Mazda publishers. <https://www.researchgate.net/publication/319259234>
18. Drysdale & Blake (2019). Market centered leadership <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1948928>